

HONORII AUGUSTODUNENSIS

OPERUM PARS SECUNDA

EXEGETICA.

HEXAEMERON.

(Ex codice ms. inclytæ Carthusiæ Gemnicensis in Austria eruit venerabilis D. P. Leopoldus Wydemann ejusdem loci presbyter et bibliothecarius, edidit R. P. Bernardus Pezius *Thesauri Anecd. novissimi* tom. II, parte I, pag. 69.)

PRÆFATIO.

Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc. Maria duodecim annorum fuit, cum Christum genuit: Christus autem triginta et quatuor annorum in passione solutus occubuit. Duodecim autem et triginta et quatuor, quadraginta sex fiunt, quibus annis templum corporis Christi ædificabatur, quod a Judæis solvebatur. In nomine quoque Adæ quadraginta et sex inveniuntur: nam apud Græcos A unum significat, D quatuor, A iterum unum quod sex fiunt: M verò quadraginta significat. Quadraginta ergo et sex annis templum ædificatur, dum Christus ab Adam generatur.

CAPUT PRIMUM.

De neocosmo.

Quia multi multa de primis sex diebus disseruerunt, et diversa sentientes, obscuriora simplicibus reddiderunt; postulat cœtus vester litteris promendum, quid potissimum de his sit sentiendum. Majorum itaque sequens auctoritatem, pando vobis hujus textus obscuritatem. Cui vero hoc placeat, elucidario nostro in capite præfigat *Hexaemeron*.

primis quæritur, cur Moyses de lapsu hominis scripserit, casum vero angeli reticuerit? sed sciendum est, auctores librorum præcipue concordiam in scriptis suis attendere, quo possit intentio cum materia uniformiter concurrere. Intentio quippe Moysis est restaurationem humani generis per Christum figuraliter narrare, quam intentionem omnimode satagit suæ materiæ adaptare. Cum *in principio*, id est in Christo, omnia asserit creata, et postmodum cuncta in eo astruit reparata. In toto quoque textu suæ narrationis nihil aliud ponitur, nisi quod Christo vel Ecclesiæ figuraliter congruit. Unde etiam narrationem suam usque ad liberationem populi de Pharaone et principium Jesu perducit: Qui populum in terram repromissionis introducit, significans videlicet verum Jesum, qui populum credentium de diabolo eripuit: cui Pater principatum super cœlestia et terrestria tribuit, et in novissimo tempore Ecclesiam in terram viventium

A introducturus erit. Igitur, quia Dei Filius, per quem omnia, hominem misericorditer de interitu redemit; angelum vero in reatu juste deseruit, Moyses redempti lapsum describit; deserti autem casum silentio premit.

Materia autem sua est hic sensibilis mundus, in quem homo post lapsum est pulsus; et adventus Dei unigeniti in hunc mundum, mundi fabricatoris et humani generis liberatoris: quem variis et mysticis sententiis præsignat, et ipsis rebus præfiguratur; dum populum de Ægypto per paschalem agnum liberat, et ad amissam patriam revocat; atque universum Ecclesiæ statum per mirabile tabernaculum prænotat: cunctaque ejus sacramenta per legalia sacrificia prænuntiat. Unde et Novum Testamentum sic Veteri continuatur; ut quidquid Vetus proponit, Novum solvere videatur. Ob quam rem etiam utrumque a principio incipitur, cum illud, *in principio creavit Deus cœlum et terram*, istud, *in principio erat Verbum*, inchoatur. Joannis quippe Evangelium in canone primum ponitur. Et notandum, quod Moyses propheta Filium principium, et in eo omnia creata commemorat: Joannes autem apostolus Patrem principium, et Filium in eo semper, ei coæquam mansisse, et omnia per ipsum facta prædicat. Quia nimirum unam utriusque substantiam concorditer nobis denuntiant. Dicitur itaque (*Gen. 1*): *In principio creavit Deus cœlum et terram*, hoc est, Deus Pater creavit in Filio simul cœlestia, et terrestria, visibilia et invisibilia. *Et Spiritus Domini ferebatur super aquas*, vel aquas fovebat, id est cuncta de aquis procreanda animabat. Et nota Trinitatem, Deo Patri ascribitur mundi creatio, Filio rerum dispositio, Spiritui sancto omnium vivificatio, vel ornatio. Simpliciter autem sic ad litteram exponitur: *In principio creavit Deus cœlum et terram*, hoc est, in momento fecit Deus omnia corporalia et incorporalia. Cœli etenim appellatione, incorporea, ut sunt angeli, intelliguntur, et cuncta spiritualia quæ a nobis non conspiciuntur. Terræ autem vocabulo corporea, ut hoc cœlum et terra, innuuntur, et cuncta quæ a nobis

cernuntur. Aliter : *In principio*, id est in primis, fecit Deus cœlum et terram, deinde cœtera. *Terra autem erat inanis*, scilicet a fructibus, et *vacua*, videlicet ab animalibus. Hoc ideo de cœlo non scribitur, quia superius cœlum, quod cœlum cœli dicitur, mox creatum plenum suis laudatoribus, id est angelis reperitur. Ipsi enim astra matutina exstiterunt, quæ in creatione mundi Deum laudaverunt; et pro mirabili opere Dei, quod subito ex nihilo processisse viderunt, omnes filii Dei magna voce jubilaverunt. Astra vero vespertina ad laudem Conditoris processerunt, dum homines electi postmodum creati sunt : qui in morte, ut sidera, occubuerunt, et ad hoc in exortu æterni diei ad congaudendum per resurrectionem effulgebunt.

Et tenebræ erant super faciem abyssi, hoc est, terra erat abyssu immersa, id est profunditate aquarum operta : quæ aqua erat tenebrosa, quia adhuc nulla luce illustrata. Nulla autem creatura erat, quæ tenebræ appellaretur, cum tenebræ nihil aliud, quam absentia lucis comprobentur. Sed hæc tetra rerum imago chaos vel informis materia cognominatur. Porro forma elementorum tunc temporis erat talis : Terra ipsis, quibus nunc, terminis erat circumscripta, sed tota aquis operta : et ejus species talis, qualis adhuc sub profundo maris. Porro ignis in lapidibus et ferro latebat; aer vero et terræ et aquæ mistus inhærebat. Aqua autem universam superficiem terræ contegebat, et totum spatium usque ad cœlum replebat; seque aquis superioribus, quæ adhuc super cœlos sunt conjungebat. Non autem crassitudine uti nunc spissabatur sed in modum nebulae tenuis diffundebatur

CAPUT II.

Et dixit Deus : Fiat lux. Cum de Deo, dixit, scribitur, nostro more dicitur, et efficacia jubentis exprimitur. Dei autem dicere nihil est aliud, quam per verbum suum omnia condere. Per hoc verbum hanc corporalem lucem de elemento ignis protulit, et eam huic mundo intulit. Quæ lux tunc talem claritatem, qualem nunc ante solis exortum, exhibuit : et tenues tunc aquas, ut nunc aerem, illustravit. Per duodecim autem horas super terram, ut nunc sol mansit : per duodecim vero, inferiora orbis illuminavit.

Et vidit Deus lucem, quod esset bona. Hoc est, rationali creaturæ intelligere dedit : quam bona sint cuncta, quæ per lucem cernit. *Et divisit lucem ac tenebras* : scilicet ut lux duodecim horas super terram, et duodecim sub terra splendesceret : tenebræ quoque a luce fugatæ duodecim horas sub terra totidemque super terram delitescerent. Zona quoque, quæ in medio orbe, igne candet, per eum æquinoctio gaudet.

Appellavitque lucem diem, et tenebras noctem : id est appellare fecit. Sicut nos dicimus, domum fecit cum quis facere jasserit. *Factumque est vespere et mane, dies unus.* Vespere est finis diei; mane autem finis noctis : quæ duo juncta, viginti

A quatuor horæ fiunt, et unum diem efficiunt. Ideo autem non primus, sed unus dies dicitur, quia idem semper repetitur; ut scribitur : *Ordinatione tua perseverat dies* (*Psal. cxviii, 91*). Illo primo triduo nox prorsus tenebrosa manebat; quia eam nec luna, nec sidera illuminabant. Notandum autem, quod dies a luce inchoatur et in luce terminatur : quia omnia opera Dei a Christo, qui est lux vera, inchoantur, et in eodem cuncta consummantur.

Dixitque Deus : Fiat firmamentum in medio aquarum. Hoc est firmamentum, quod in medio aquarum locatur, atque cœlum appellatur, de ipsis aquis in modum crystalli induratum affirmatur : quod ideo apud Josephum crystallinum cœlum nominatur. Aquæ autem, quæ super hoc cœlum remanserunt, formam prioris aquæ in raritate retinuerunt. Quæ autem inferius spatium occupaverunt, in densitatem, quam hodie habent, collectæ sunt. Unde sequitur : *Congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum, et appareat arida.* Jussu quippe Dei aquæ, quæ prius instar nebulae raræ diffundebantur, in unum locum spissando subito colligebantur. Qui locus oceanus appellatur, et terra prius limosa arescens, apta germinibus reddebatur. Postquam autem media spatia inter cœlum et terram vacua apparuerunt, ignis et aer, quæ prius sub aquis pressa in terris latuerunt, congrua sibi loca libere occupaverunt. Et ignis quidem altiora, aer vero inferiora mundi naturaliter repleverunt, et tunc luce nuper creata clarius cuncta illustrari meruerunt. Sciendum autem quod omnes fontes vel flumina de oceano fluunt, et in eundem etiam refluunt. Amaritudinem vero naturalem in terra deponunt, per quam occultis meatibus currunt. Similiter autem aqua a tractu spiraminis ventorum in nubes tollitur, et iterum ad terram per pluviam deponitur. Flumina autem, quæ hodie regiones dirimunt, maxima ex parte in diluvio eruperunt. Quæritur, cum flumina omnia mare intrent, cur mare non redundet? Sed traditur, quod sol naturali attractu totum in die ebibat, quod tota nocte de dulcibus aquis mari influat, iterumque per pluvias ad terras descendit.

Et vocavit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellavit maria : hoc est, sic appellari fecit, sicut jam dictum est.

Et vidit Deus, quod esset bonum : hoc est, menti rationalis creaturæ indidit, quam bona sunt cuncta, quæ Deus condidit. Et ait : *Germinet terra herbam viridem et lignum pomiferum.* Mox ut aqua a terris recessit, confestim terra jussu Dei cunctas species herbarum et arborum, insuper et fructus earum jam maturos protulit. Notandum autem, quod hoc verno tempore contigit : et ideo eodem tempore hoc idem annus observare consuevit.

Dixit autem Deus : Fiant luminaria magna in firmamento cœli : hoc est, infra firmamentum cœli. Sol quippe in medio mundo locatus, luna autem in hoc aere constituta; planetæ quoque suis circulis affixi traduntur : sidera solummodo firma-

mento impressa feruntur. Notandum autem, quod A cuncta ternis, et ternis diebus in creatione absolvuntur; quia videlicet omnia per Trinitatem perficiuntur. Tribus enim diebus elementa, et tribus quæ infra ea sunt, sunt perfecta. In principio namque cælum et terra, ad materiam ex nihilo creantur, ignis et aer in terra aquis operiebantur. Deinde prima die lux ab igne serenatur, secunda cælum ex aqua instar crystalli solidatur; tertia terra fundatur et aqua ab ea segregatur, ipsaque terra floribus et æmoribus condecoratur. Quarta cælum et aer superior sole, luna et stellis ex igne productis, illustratur. Quinta aer inferior, avibus, aqua piscibus fecundatur. Sexta terra animalibus ex ipsa procreatis creatur. Primi autem tres dies, qui ante solis exortum transierunt, æquinociali lege, id est B æquali diei ac noctis spatio, præterierunt. Sed et quartus, qui lampas solis et lunæ protulit, æquinotio insignis fuit. Quæritur quid de luce nuper creata actum sit, quæ post jubar solis effulsit? Fertur quod, sicut raritas aquarum in spissitudinem oceani prius est redacta, ita tenuitas lucis in corpulentiam solis sit compacta, et in globos lunæ ac stellarum sit densata, ejusque clara gloria his præclaris gemmis sit amplius adornata.

CAPUT III.

Et fecit duo luminaria magna: majus ut præesset diei; et minus ut præesset nocti. Magna luminaria ideo dicuntur, quia nobis magna videntur. Cæterum luna minima stellarum fertur; septentrionales autem stellæ majores sole scribuntur. Quæritur quidnam obscuri in corpore lunæ conspiciatur? Sed dicitur lunæ globus ex igne et aqua esse formatus. Quia si totus esset igneus, terra ejus vicinitate exusta torreretur; nunc autem ejus calor aquæ elemento temperatur, et inde obscurum illud in ea videatur. Hincque fit, quod luna propria luce careat, nec, nisi a sole illustrata, resplendeat, et ab ea etiam ros nocturnus perfluat, et super terram luceat. Aliquando quidem super terram lucent; aliquando oppositis nubibus non lucent; semper autem illa loca splendore replent, quo fixa manent.

Et sint in signa et tempora: In signa sunt, quia pascha nobis certo tempore celebrandum, aliquando quoque tempestatem vel serenitatem, D aliquando etiam aliquid futuri ostendunt. In signa sunt quoque navigantibus et in arenosis regionibus iter agentibus. In tempora vero sunt æquinotia; et solstitia certa dimensione veris, æstatis, autumnus, et hiemis proferunt. In dies sunt, quia nunc longiores, nunc breviores suo ortu vel occasu efficiunt. In annos sunt, quia luna suum annum communem trecentis quinquaginta quatuor diebus peragit; sol vero trecentis sexaginta quinque diebus suum annum percurrit; stella Martis duobus annis, Jovis duodecim, Saturni triginta annis suum cursum perficit.

Dixitque Deus: Producant aquæ reptilia et volatilia. Hic Scriptura aperit, cur Spiritus Dei aquas fo-

verit; quia nimirum primum de hoc elemento voluit animantia producere, et cuncta hujus admistione secundare. Genera erga piscium et reptilium in aquis natate permisit, voluerum vero in aere volare jussit. Aeris etenim natura nihil aliud, quam aqua esse fertur, et hæc cunctis animantibus vitalem flatum dare perhibetur. Atque idcirco tempestatem in aere, uti in mari, procreari traditur. Aqua quippe in nubes condensatur, et iterum ventis in pluviam dissipatur. Ex ipsarum quoque nubium collisione tonitrua concrepant, et ex ignis excussione fulgura coruscant. Ex procellis autem venti procreantur, ipsorumque in imbres, in grandinem formantur, ex frigoris vero inclementia pluvia in nivem commutatur. Hæc autem turbulentia in ære tantum versatur. Cæterum spatia inter cælum et aerem perpetua luce et tranquillitate plena creduntur. Aer quoque iste nocte tantum obscuratur, quæ ab umbra terræ generatur. Superior vero æther jugi die lætatur. Quod autem in nocte stellæ videntur cadere, stellæ non sunt, sed igniculi ab æthere flatu ventorum in aera tracti.

Dixitque Deus: Producat terra jumenta et reptilia, et bestias terræ. Notandum, quod de aquis duo genera producuntur, scilicet natantia et volantia: de terra autem tria formantur videlicet gradientia, reptantia, serpentia.

Igitur omnibus creatis ad usum hominis necessariis, ipse etiam de terra educitur, qui cæteris omnibus ut dominus præficitur. Qui etiam ad imaginem et similitudinem Dei creatus memoratur, ut celeste animal intelligatur: dum ratione et intellectu a cæteris animantibus sequestratur. Et quia ei Dominus quandoque couniri disposuit, ei participium cum omni creatura tribuit: Scilicet discernere cum angelis, sentire cum animantibus, crescere cum herbis et arboribus, esse cum lapidibus. Corpus ejus de quatuor elementis compegit, animam scientia replevit, et omni corporali creaturæ præfecit. Traditur etiam, quod quasi triginta annorum fuerit, quando creatus sit, atque sapientiam Salomonis, Samsonis fortitudinem, Absalonis pulchritudinem habuerit.

Dixitque Deus: Ecce dedi vobis potestatem super universa. Ante peccatum homo omnia subjecta D habuit; post peccatum vero ipse omnibus subjacuit. Ante reatum hominis terra nil noxium, nullam herbam venenatam, nullam arborem sterilem protulit: quæ postmodum in pœnam hominis venenum herbis intulit, fructus arboribus abstulit. Aves quoque non raptu alitum vivebant, nec feræ bestiolas ad esum lacerabant, sed omnia communiter de herbis terræ alimenta sumebant. Unde sequitur.

Et erunt tam vobis, quam illis in escam. Postea vero non solum aves avibus, vel feræ bestiis insidias ponunt; sed etiam ipsi homini domestica animalia violenter rapiunt. *Et vidit Deus cuncta, quæ fecit, et erant valde bona.* Cuncta, quæ fecit Deus per se considerata, sunt bona singula, in universitate autem numerata sunt valde bona:

quia licet unum alteri contrarium videatur, unumquodque tamen necessarium comprobatur. Hinc quæritur, cum diabolus inter bonas Dei creaturas sit creatus, qualiter dicatur bonus, cum ultra quam dici potest, sit malus? Similiter quæritur de serpentibus vel aliis animantibus, quæ sunt nociva et ideo putantur esse mala. Sed sciendum est, quod diabolus a Deo quidem bonus sit creatus, a se ipso autem in malum commutatus. Qui tamen aliquo modo dicitur bonus, quia in Dei republica comprobatur necessarius; dum adversarios Dei juste punit, velut tortor crudelissimus. Serpentes vero vel cætera animalia his similia comprobantur bona; quod justa ab hominibus exigant supplicia, vel ad diversas medicinas sunt utilia.

Et requievit Deus die septimo, et sanctificavit illum (Gen. 1). Septimum diem Deus Pater antiquo populo celebrandum instituit: octavum vero, qui et primus est, Deus Filius novo populo observabilem fecit. Uterque autem maximo sacramento gravidus existit. Sicut enim septimo die Deus opera hujus mundi consummasse scribitur, ita hic mundus per septem millia annorum extendi dicitur. Et sicut septima die Deus ab opere suo requievisse legitur, ita justorum corpora in sepulcris, animæ vero illorum in gaudio post laborem requiescere creduntur. Per diem etiam septimum dies iudicii designatur, in qua omne opus Ecclesiæ consummabitur, eique requies æterna recompensabitur. Per diem vero Dominicam, quæ et prima et octava notatur, æternitas præfiguratur: quando finito labore post septem millia annorum octavum secundum inchoatur; in quo una dies melior super millia speratur, quæ per solum Filium omnibus credentibus datur. Ergo per requiem septimi diei requies animarum in septem donis Spiritus sancti innuitur, per requiem octavi diei requies æterna in octo beatitudinibus exprimitur.

Sex quoque dies primi designant sex ætates mundi. Prima die lux creatur, et prima ætate homo in paradiso ad perfruendam æternam lucem collocatur. Hæc dies vespera clauditur, quando humanum genus in diluvio mergitur. Secunda die firmamentum intra aquas solidatur, et secunda ætate humanum genus in Arca ab undis conservatur. Hæc dies vespera finitur, dum Pentapolis cum omnibus incolis suis incendio consumitur. Tertia die terra ab aquis separatur, et tertia ætate fidelis populus ab infidelibus segregatur: dum Abraham et sua posteritas circumcisione, deinde filii Israel lege a gentibus sequestrantur. Hæc dies vespera terminatur, dum idem populus a gentibus undique vastatur. Quarta dies sele et luna illustratur, et quarta ætas regno David et templo Salomonis decoratur. Hæc dies vespera concluditur, dum destructo templo populus in Babylonem captivus ducitur. Quinta die aves de aquis producantur, pisces inibi relinquuntur; et quinta ætate multi de captivitate relaxantur, plurimi in ea retentantur. Hæc dies per vesperam desinit, dum Judæa gentili regi subditi promeruit. Sexta die homo

A de munda terra formatur, et sexta ætate Christus de Virgine generatur. Ea etiam die Deus animalia fecit, et sexta ætate fideles, animalia sua, ad pascua vitæ vocavit, quæ pastu corporis sui refecit. Hæc dies per vesperam complebitur, cum hic mundus igne extremo delebitur. Septima die requievit Deus ab omnibus operibus suis, et septima ætate requiescet in Sanctis omnibus pro sex dierum operibus, cum Deus erit omnia in omnibus. Hæc dies vespera non terminatur, quia illa requies nullo fine coangustatur.

CAPUT IV.

Quid vero beatus Augustinus sentiat de his diebus, quam brevissime studiosis dicemus. Suas autem sententias nostro stylo permutamus, quo lectori fastidium tollamus. Si enim ipsius verba posuero, nec pagina capit prolixitatem disputantis; nec infirmus intellectus gravitatem argumentantis. *In principio creavit Deus cælum et terram.* Hoc est, in Filio suo, scilicet in Sapientia sua, Deus Pater creavit omnia simul spiritualia et corporalia; sicut scriptum est: *Qui manet in æternum, creavit omnia simul* (Eccli. xviii, 1). Et iterum: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est; in ipso vita erat* (Joan. 1, 3, 4). Hoc est dicere: Omne quod postmodum factum est, materialiter ac formabiliter, semper in verbo Dei fuit causaliter ac prædestinaliter. Unde scriptum est, qui fecit quæ futura sunt. Cæli autem ac terræ nomine universaliter omnis creatura comprehenditur. Non est autem æstimandum aliud insensibile a Deo ante angelos creatum: omne enim sensibile dignius insensibili prædicatur. Angelica itaque natura, quæ est intellectualis, in primis conditur; ubi Deus in principio cælum creasse legitur. Sicut de primo angelo scribitur: *Ipsa est principium viarum Dei* (Job xl, 14). Quæ idcirco cælum appellatur, quia Deus in ea habitat, et divina secreta in ea celantur: et hæc cælum cæli dicitur.

Terra autem erat inanis et vacua: Hoc est corporalis creatura adhuc informata, sed in verbo Dei causaliter posita. *Et tenebræ erant super faciem abyssi:* Hoc est, cuncta ab aquis creanda non erant a hoc per formas discreta. *Et Spiritus Domini ferebatur super aquas:* Hoc est Spiritus Domini cuncta in formas discrevit, quæ de aquis vel per aquæ commistionem fieri disposuit. Sciendum vero quod Deus non prius materiam, deinde formam fecit; sed simul omnia formata protulit, sicut cantus cum voce simul procedit. Porro quod hoc vel hoc, illa vel illa die fecisse legitur, hoc nostro more dicitur: a quibus minime intelligitur, quod omnia simul fecisse scribitur. Nullum autem hominum scire posse potest, quantum inter creationem angelorum et hujus mundi tempus defluerit, nisi cui Deus revelaverit; præsertim cum adhuc tempus non fuerit, sed cum isto mundo cœperit, et nihil aliud tempus sit nisi diei ac noctis, vel anni, ut puta veris, æstatis, autumnii, hiemis vicissitudo; vel rerum de præterito in præsens, de præsentis in futurum transmutatio. Omnia enim quæ Deus creavit in æternum permanere

creduntur, licet alia in alia permutentur. Et cum hic mundus vix ante sex millia annorum formatus sit, frivolum videtur, quod angelica natura cum eo esse cœperit. Igitur angeli diu ante hunc corporeum mundum in beata et æterna vita traduntur; unde etiam in creatione hujus Deum magna voce laudasse scribuntur. Ad Job namque Deus creator dicit, cum ponerem fundamenta terræ et cardines orbis, laudaverunt me astra matutina et jubilaverunt omnes filii Dei.

Et dixit Deus: Fiat lux, et appellavit lucem diem.

Quæritur utrum Deus aliquam spiritualem vel corporalem lucem fecerit, cujus visione angeli fruerentur: vel aliquam diem formaverit, cujus præsentia delectarentur? Sed hoc ab intellectu excluditur, cum intelligibile melius insensibili cœniatur. Ergo ipse Deus lux intelligitur, qui lux vera scribitur: de cujus visione ita angelica natura illuminatur, ut hic corporeus dies a sole illustratur. Dicitur itaque: *Dixit Deus: Fiat lux:* Hoc est per verbum suum Deus lucem suæ sapientiæ angelicæ naturæ infudit, et dein adhuc omnibus creandis scientiam dedit. *Et facta est lux.* Vera quippe lux et æterna Dei sapientia lucidam sapientiam, scilicet rationalem intellectum condidit, quem angelicis spiritibus indidit; quo creaturam a creatura discernere possint; sicut scriptum est: prior omnium creata est sapientia. Deus itaque dixit, *fiat lux*, cum angelos luce sapientiæ illustravit. Ipsa est enim candor lucis æternæ. Facta est autem lux, cum cognoverunt Deum omnia in sapientia jam fecisse, quæ adhuc futura erant: In quo omnes causas et rationes rerum jam conspiciabant. *Et vidit Deus quod esset bonum:* scilicet quod Creatorem a creatura discernebant, et creaturam despicientes, Creatorem laudantes, diligebant. *Et divisit lucem a tenebris:* Hoc est formatam et intelligibilem creaturam ab informata descripsit, dum ei adhuc creandæ scientiam dedit.

Appellavitque lucem diem, et tenebras noctem. Hic quæritur utrum ante hunc mundum dies vel nox fuerint quæ hoc vocabulo appellata sint, et quæ sibi per vices successerint. Sed cum ante hunc sensibilem mundum tempus non fuisse comprobetur, diem autem et noctem tempus esse non dubitetur: non hic temporalis, sed æternus dies intelligi necessario monetur. Angelica quippe natura est æterna dies, quam fecit Dominus, in qua nos lætabimur et exultabimus, quando post resurrectionem æquales angelis erimus, et Deum facie ad faciem, sicuti est, videbimus. Lucem itaque Deus diem appellavit, dum ipse vera lux habitans lucem inaccessibilem et sempiterna dies angelos luce sapientiæ splendentes claritate sua æternus Sol ut hic corporeus sol hunc diem illustravit. Tenebras quoque noctem appellavit, quia corpoream creaturam adhuc in informi materia latentem maxima distantia spirituali separavit. Omnis namque corporea creatura, si spirituali comparatur, jure tenebræ appellatur.

Factumque est vespere et mane dies unus. Notan-

A dum quod non primus dies, sed unus dicatur, quia angelica natura, quæ dies vocatur, sic ab æterna die, Deo inchoatur, quod nullo fine terminatur. Et hæc est illa, unus dies melior in atriis Dei super millia, quia profecto particula angelicæ vitæ melior comprobatur, quam multa millia annorum, quæ hic in afflictione peraguntur. Quæritur, cum corporea lux non esse in cœlo dicatur, cujusmodi splendor angelis lucere credatur? et utrum illa patria obscura sit et angeli in tenebris latere arbitrandi sint? Sed sciendum est, quod innumerabilia angelorum sunt, qui singuli hunc solem septuplo suâ claritate vincunt, et ineffabilem splendorem ab æterno recipiunt. Nam civitas illa non eget sole, neque luna, sed Deus omnipotens lumen ejus est, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, et in quem angeli desiderare prospicere prædicantur. Si autem hic mundus tot solibus illuminaretur, quot diebus annus volvitur, qua gloria putas perornaretur? et revera si ita esset, tota illa lux illi supernæ luci collata tenebræ essent. Ergo nulla alia lux vel dies ibi creditur, quam claritas Dei et splendor angelorum atque sanctorum, qui ineffabiliter vincunt omnem fulgorem visibilium.

B Quæritur etiam quid sit regnum cœlorum, vel quod præmium ibi tribuatur spiritibus beatorum? si ibi amœna loca aut splendida mœnia æstimanda sint, vel vestes pretiosæ, aut variæ deliciæ ibi præsentandæ sint? Sed cum regnum cœlorum non aliud quam pax et gaudium legatur, nulla locorum vel ædificiorum amœnitas aut pretiosissimarum rerum corporalium vel incorporalium consuetudo esse comprobatur; sed sola visio omnipotentis Dei declaratur, in cujus contemplatione beati æterna pace et pleno gaudio et omni abundantia omnium bonorum perpetualiter perfruuntur, et perfruendo semper insatiabiliter sine fine saturabuntur. Unde et vespere et mane hic nominatur, nox autem in his sex diebus non memoratur. Quasi enim in vespera, sic illa æterna dies inclinatur, cum angelica natura creaturam per se considerat. Quasi vero in mane exurgit, cum in laudem creatoris pro mirabili creatione erumpit. Quasi autem dies clarescit, cum hanc in verbo Dei per ipsam veritatem æternaliter subsistere **C** conspicit; nox vero non interseritur, quia illorum scientia nulla ignorantia obtegatur. Sacra Scriptura se conformat hominum intellectibus, ut mater infantium moribus aut veluti cera reversis sigillorum impressionibus. Materno namque incessu cum tardis ambulat, cum capacibus ad alta volat, altitudine superbos irridet, profunditate attentos terret, veritate magnos pascit, affabilitate parvulos nutrit.

D Hæc ergo una die Deum cuncta insimul creasse sapientibus narrat, hæc tardioribus sex diebus Deum opera sua explevisse commemorat: a capacibus quippe vix intelligitur, quod Deus una die, imo uno ictu oculi, omnia insimul creasse legitur. A tardioribus autem facile capitur, ut pomum fractum a

parvulis manitur, quod sex diebus omnis factura absoluta traditur. Ergo per unam diem, in qua cuncta creata indicat, lucidam angelicæ substantiæ naturam insinuat, quam æternus sol justitiæ suo splendore irradiat. In qua die ipse cuncta condidit, dum angelis in verbo suo cuncta adhuc creanda prænoscere tribuit. Per sex autem dies, quibus Dominum opera sua perfecisse dicit, perfectionem tantam facturæ Dei innuit, quantam per senarium numerum exprimit. Qui in numeris ideo perfectissimus memoratur, eo quod suis partibus per omnia compleatur. In unitatem quippe et binarium et ternarium solvitur, et ab eisdem in integrum restituitur. Unum enim et duo et tria sex faciunt. Quam regulam peritissimus philosophorum Plato non ignoravit, qui ob perfectionem ejusdem numeri librum suum sic, unus, duo, tres inchoavit. Per unitatem itaque ipse fons et principium omnium rerum Deus intelligitur, qui vere solus unus esse dicitur, a quo binarius nascitur, dum spiritualis creatura ab eo producitur, a quo item ternarius gignitur, dum corporeus mundus conditur. Qui numerus replicatur, dum omnia ex Patre per Filium in Spiritu sancto subsistere intelligibili naturæ manifestatur. Senarius ergo numerus consummatur, dum triplex factura, scilicet spiritualis, sensibilis, insensibilis, a triplici factore, Patre videlicet, et Filio et Spiritu sancto contineri consideratur. Unde etiam septima die Deus ab operibus requievissæ describitur, quia post perfectionem Deus a creatura sua in se requiescere, et ipse in eo solummodo requiem habere cognoscitur.

CAPUT V.

Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, et dividat aquas ab aquis. Et factum est ita; et fecit Deus firmamentum, et vocavit illud cælum. Quod totum sic iteratur: *Dixit Deus: Fiat firmamentum, id est in verbo suo æternaliter constituit fiendum. Et factum est ita: scilicet in cognitione angelica, qui videlicet conspiciabant jam in verbo Dei subsistere, quod adhuc futurum erat in re. Et fecit Deus firmamentum, postea videlicet in ea forma, qua hodie cernitur. Et vocavit illud cælum: id est ab hominibus sic appellari docuit. Et factum est vespere; cum angelica societas, quæ lux vel dies appellatur, creaturam firmamenti in propria natura consideravit; et factum est mane, cum Creatorem inde laudavit. Et sic factus est dies secundus, cum ab æterno die Dei de luce sapientiæ angelici illustrantur spiritus: qui ab eo dies vel lux dominantur; et adhuc condenda, eis per ipsum revelantur. Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum; et appareat arida. Factumque est ita. Congregataque est aqua in locum unum, et vocavit Deus aridam terram.* Hoc eodem modo, ut superius, interpretatur. *Dixit Deus, congregentur aquæ, id est in verbo suo ab æterno eas congregandas præfixit. Factumque est ita, scilicet natura angelica ita fiendum in verbo Dei cognovit.*

Et congregata est aqua, quæ apparuit arida; postea videlicet in ea forma, qua nunc utraque creatura producit germina vel animalia. Et factum est vespere, cum creatura aquæ et terræ per se ab angelis, qui dies nuncupantur, consideratur: Et factum est mane, cum Creator inde laudatur. Fitque dies tertius cum ipsa intelligibilis natura a Trinitate illustratur; et ei singula condenda præmonstrantur. Sic quoque de cæteris diebus sentiendum. Notandum autem, quod septimæ diei mane, et non vespere, ascribitur; et in hac die Deus requievissæ dicitur: quia nimirum omnis creatura mane per exordium ab æterno die Deo habuit; sed nullum vespere alicujus finis habebit, et per septiformem Spiritum in factore suo æternaliter requiescit. Sacra Scriptura Deum omnia insimul creasse affirmat, et ecce, eum sex diebus opera sua consummasse denuntiat. Omnia eum simul creasse in veritate accipitur. Sex autem dierum distributio nihil aliud intelligitur, quam quædam discretio, vel quidam rerum ordo contextitur; cum quæque creatura ab alia vel a Creatore, in intellectu angelicæ rationis discernitur: unde et vespere et mane interseritur. Vespere, cum creatura in sui natura ab angelis conspicitur; mane, cum Creator inde laudibus extollitur. Dies autem ideo nominantur, cum ab ipsis cuncta in Verbo Dei contemplantur.

Primo itaque lux in ordine ponitur, quæ dies etiam nuncupatur, et angelica substantia declaratur; quæque a luce æternæ sapientiæ illustratur. Secundo firmamentum locatur, a quo hic corporeus mundus inchoatur. Tertio species maris et terræ, in qua non realiter, sed potentialiter herbarum et lignorum natura formatur. Quarto sol et luna cum sideribus in igneo elemento, potentialiter quidem, locantur. Quinto de humido aere volatilia, de aqua vero natatilia, iterum potentialiter educuntur. Sexto de terra animalia, cum homine nihilominus potentialiter, proferuntur. Qui ordo, quia ab angelica natura, quæ dies dicitur, in verbo Dei per senarium numerum discernitur; recte idem dies sexies repetitus describitur. Quem eundem septimum Dominus benedicit, et in eo requiescit: quia angelicam naturam Dominus septiformi Spiritu replens sanctificat, atque eam in se requiescere præstat. Hæc cuncta sic intelligenda, sequens Scriptura manifestat

Hic est, inquit, liber generationis cæli et terræ in die; quando fecit Deus cælum et terram, et omne virgultum agri, antequam oriretur in terra. Hoc utique de illa una et æterna die dicitur, in qua omnia insimul Deus creasse scribitur. Ergo sicut homo ad similitudinem Dei conditur; ita etiam isti temporales dies, ad similitudinem illorum sex, vel potius septem, in verbo Dei æternaliter manentium, creati dicuntur; et omnia etiam in hoc, in mundo, formata ad similitudinem formarum in Deo consistentium, creata non absurde dicuntur.

Abhinc jam series corporeæ creaturæ textitur, ubi fons erumpens de terra, totam terram irrigasse et

Deus hominem formasse, et paradysum plantasse A
asseritur; et animantia et ligna de terra produxisse
legitur.

Qua autem die hebdomadæ, vel quo ordine, utrum-
ne una die vel pluribus, cuncta in species formave-
rit, ignoratur. Sed prius facta mundi machina cum
luminariis, deinde in primis hominem in hoc
mundo, ut puta, dominum mundi; et ejus habita-
tionem, scilicet paradysum, fecisse; deinde ad ejus
subjectionem, animantia volucrum, piscium et be-
stiarum, et eorum victum, videlicet herbas et arbo-
res, produxisse putatur. Quæ cuncta mox creata, ad
hominem ducta leguntur: post quæ et mulier for-
mata, et cuncta ei subjecta referuntur. Utrum vero
homo diutius in paradiso manserit, dubitatur; licet
multo tempore inibi habitasse a pluribus astruatur. B
Igitur in his æternis sex diebus Deus cuncta causa-
titer creavit, et ab omni opere in septimo requievit.
In istis autem temporalibus omnia temporalia et cor-
poralia realiter per species et formas fecit; legem
crescendi, permanendi, alia ex se gignendi dedit. Et
hæc cuncta Filius cum Patre usque modo operatur:
per quem adhuc omnis corporea creatura in melio-
rem statum transformatur.

CAPUT VI.

De Incarnatione Christi.

Ingressa Sapientia Dei, octavo Kalendas Aprilis, in
uterum B. virginis Mariæ, anno ab origine mundi qua-
ter millesimo centesimo octogesimo quarto, octavi ma-
gni paschalis cycli quingentesimo tertio decimo, Octa-
viani Augusti quadragesimo secundo, cycli solaris C
octavo, cycli decennovenalis octavo decimo, cycli lu-
naris quinto decimo, indictione secunda, concurrenti-
bus... Epactis septenis, feria sexta, luna decima, anno
etiam ætatis ejusdem virginis duodecimo. In quo
utero corpus suum per novem menses et sex dies,
id est, per quadragies sexies senos, hoc est per du-

(110) *Mendum.*

centos septuaginta sex dies ædificavit. Hoc enim
tempus computatur ab octavo Kalendas Aprilis
quando conceptus est, usque ad octavam Kalendas
Januarii, quando natus fuit Christus. Natus est ergo
vii Kal. Januarii, indictione tertia, dominica vel in-
fra, nocte. A qua nativitate, die octava circumcidi-
tur, et die quadragesimo in templo præsentatur. In
quo templo duodeennis adolescens, sapientes interro-
gans invenitur; et anno vicesimo octavo (110), et ter-
tia Christi die tricesimi anni a Joanne baptizatur, et
tricesimo tertio anno et dimidia octava Kal. Aprilis,
qua die conceptus fuerat, a Judæis comprehenditur:
quorum lingua primum, hora tertia crucifigitur, et
sexta per milites in cruce sustollitur. In qua cruce
per tres horas, id est sextam, septimam et octavam,
fuit, atque hora nona expiravit. A qua hora usque
ad diluculum resurrectionis sunt quadraginta horæ,
ipsa quoque hora nona connumerata. His enim horis
corpus Christi exanime jacuit, quod positum est in
sepulcro vesperi; in quo per triginta sex horas re-
quievit. Resurgens autem diluculo, prima Sabbati
per quadraginta dies in terris conversatus est, ubi
voluit, et quomodo voluit. Quadragesimo vero die,
videntibus apostolis suis, cælos ingressus est, atque
in dextera sui Patris resedit. Unde die ab ascensione
decima Spiritum sanctum super apostolos misit.
Qua die factus est homo primus, eadem die conce-
ptus est homo secundus. Sexta enim die et homo ve-
tus factus est in paradiso, et homo novus conceptus
in utero Virginis. Et qua hora terrenus homo invasit
pomum, humanum genus interempturus; eadem
hora toleravit crucem et mortis amaritudinem cœle-
stis homo, universum mundum redempturus. Ergo,
ut videtur, eadem die et homo obediens cum latrone
in paradysum revertitur: et homo inobediens cum
muliere, suæ damnationis exsilium intrare compelli-
tur.

DE DECEM PLAGIS ÆGYPTI

SPIRITUALITER.

(Ex codice ms. inclytæ Carthusiæ Gemnicensis in Austria communicavit venerabilis P. Leopoldus
Wydemann, ejusdem asceterii bibliothecarius. Edidit D. Bernardus Pezsius *Thesauri*
Anecd. t. II, parte I, pag. 89.)

Prima plaga Ægypti erat aqua in sanguinem ver- D
sa, in qua infantes Hebræorum necaverunt, et pi-
sces ejus mortui sunt. Secunda ranæ de rivis et
paludibus eductæ, replentes superficiem illius terræ.
Tertia cyniphes, id est hircinæ muscæ, ignitis
aculeis hominibus et jumentis permolestæ, de pul-
vere terræ productæ. Quarta cynomyia, id est can-
nina musca vel potius cœnomyia, id est omne